

כללים לשימוש במערכות בינה מלאכותית, ובפרט במערכות צ'אט

עבור משרד החינוך

הרב יוסף צבי רימון

- א. אנחנו מאמינים שה' ברא עולם שהולך ומתפתח. גם כשיש התקדמות טכנולוגית אנחנו מאמינים שהכלים שהיא מוסיפה אמורים לסייע לעולם להתפתח בצורה טובה יותר.
- ב. כלי טכנולוגי חדש עשוי להיות בונה ומפתח, אבל עלול להיות הרסני. הכלים שפותחו בעשרות השנים האחרונות, במהפכות האינטרנט, הטלפון החכם, ושלל תוכנות הבינה המלאכותית, הם כלים רבי עוצמה. שימוש נכון בהם, מועיל ובונה. אך שימוש מוטעה יכול לפגוע פגיעה עצומה, מבחינה אנושית-אישית, מבחינה חברתית וגם מבחינה דתית.
- ג. עולם התורה נותן בידינו כלים חשובים, שיסייעו בעדנו להשתמש בכלים בצורה חיובית ובונה. צריך לדאוג להדרכה תורנית כאשר ניגשים לכל הכלים הללו. משום כך, כאשר לומדים להשתמש במערכות בינה מלאכותית, למחנכים ולמחנכות צריך להיות תפקיד מכריע בהנחיית תלמידיהם ותלמידותיהם כיצד להשתמש בה באופן נכון ומועיל על פי דרכה של תורה.
- ד. בינה מלאכותית מאפשרת להגיע לדברים עצומים שלא יכולנו להגיע אליהם עד היום. היא יכולה לסייע לנו בכתיבה, בציור, בנקודות מבט, בהשגת ידע, בניתוח מידע ועוד. אמנם, ישנם דברים חשובים שצריכים לדעת בבואנו להשתמש בכלים אלו, ובפרט בתור אנשים דתיים:
1. לעתים הצ'אט יכול לתת לנו תשובות מרהיבות ומשכנעות – אבל לא נכונות. לעתים יהיו אלו דברים שנוגדים לגמרי את ערכי התורה, לעתים יהיו אלו דברים שאולי אינם נוגדים אבל אינם נכונים עובדתית. צריכים לבדוק היטב את התשובות. לא ניתן לסמוך על מקורות מצוטטים בלי לבדוק אותם, כיוון שמערכות המבוססת על מודלים של למידה רחבה (LLM) מביאות מקורות לא מדויקים, ולעיתים מומצאים, במקום בו אין לפניהן מקורות העונים על השאלה בדיוק. וזאת לפני הטיות בניתוח המקורות. יש לקחת את הכול בעירבון מוגבל. (יש לציין שבבדיקה קצרה שעשינו, נתקלנו במקרים בהם התשובות שנתנה המערכת הסגורה של משרד החינוך, היו גרועות ומוטות יותר מאשר במערכות הפתוחות של קלוד או GPT).
  2. לצ'אט יש גם אג'נדות "משלו". התשובות שהוא נותן מבטאות סולם ערכים מסוים, וצריך להיזהר שהוא לא משפיע עלינו בצורה לא טובה, ולא מכתוב לנו עקרונות שאנחנו לא אמורים להזדהות איתם. צריך לזכור: גם את הצ'אט תכנתו והזינו אנשים. יש לו עקרונות שעל פיהם הוא עובד (למשל, לא להיות קיצוני, גם אם לעתים התשובה היהודית היא חד משמעית), ועקרונות אלו לא נקבעו בהתאם לרוח ישראל סבא.

3. גם מנועי החיפוש הקיימים באינטרנט (לדוגמא: גוגל) סובלים מהטיות דומות. אך הם אינם "ממציאים" מקורות שאינם קיימים, והם מציגים מספר תוצאות - דבר שעדיין מאפשר למשתמש בחירה לאיזה אתר להיכנס, לבחור את התשובה הנראית לו, ולהשוות, להכריע ולשלב בין שלל התשובות המוצעות. בניגוד לזה מערכת הבינה המלאכותית מציגה בפנינו תשובה מוכנה, המתבססת על בחירה, הכרעה ושילוב בין מקורות בלי שנוכל להתחקות על עקבותיה ולבחון את תשובתה באופן מושכל. לכן, יש לפתח אצל התלמיד את הכלים **להשתמש בה כמו חברותא** - חברותא שאיתה מתווכחים, חברותא שמאפשרת לנו **לחדד את עצמנו בצורה טובה יותר**. לא מישהו שאנו מקבלים את דבריו, ולמעשה מחליף את המחשבה שלנו.

4. **ניוון**: ההסתמכות על בינה מלאכותית מועילה מאוד בכך שהיא מסייעת באיתור וניתוח בסיסי של מידע באופן מהיר בהרבה ממה שביכולת אנוש; אך יש להיזהר מאוד שהסתמכות זו לא תוביל לעצלות. ההשקעה היא חלק מרכזי ומשמעותי בפיתוח כישורי חיים בכלל, ובעולם התורה בפרט. העמל הוא זה שגורם לנו להתחבר לתורה, העמל הוא זה שמסייע בעדנו לא רק ללמוד באופן שטחי אלא להפנים את הדברים. העמל הוא זה שבאמת מפתח אותנו ואת שכלנו. צריך לוודא שהשימוש במערכת יוביל את התלמיד לרמה גבוהה יותר, ולא ייתר את העמל החשוב כל כך אלא יפנה אותו לאפיקים מועילים יותר. **יש להשתמש בה בתור כלי תומך למידה, לא מחליף למידה, בצד המשך השימוש בכלים אחרים (לדוגמא: ספרים), הדורשים מאמץ והשקעה.**

5. צריך לזכור שגם אם הציאט מאוד "נחמד", אין זו נחמדות אנושית המבטאת יחס אמיתי. את הקשר ואת הרגש נוכל לקבל רק **מבני אדם**. בעיה זו קיימת כבר ברשתות החברתיות, בה אנשים רבים (בעיקר צעירים) מחפשים תמיכה ויחס מאנשים אלמונים וזרים לחלוטין. לציאט אין אפילו אנושיות זו. לכן, יש סיכון ששימוש נרחב מדי בציאט עלול ליצור אשליה של תחליף לקשר אנושי, ויפגע באופן אנוש ביכולת התלמיד לפתח קשרים אמיתיים עם משפחה, חברים ואנשים אחרים הסובבים אותו. (יש להעיר שככל שמערכות אלה מתפתחות, המתכנתים מלמדים אותם לכתוב באופן אמפטי ומכיל, יותר מבני אדם. דבר זה מחייב משנה זהירות, פן יפגע ביכולת התלמיד לייצר קשרים חברתיים אמיתיים).

6. **פסיקה הלכה**: בגלל כל הסיבות האמורות לעיל, כאשר שואלים מערכת בינה מלאכותית שאלות בתחום ההלכה או האמונה, יש בתשובות המתקבלות טעויות רבות. אולם, גם אם מערכת כזו תשתפר עד שבעתיד תוכל לתת מענה נכון מדויק, היא לא תוכל יחליף את הרב. בניגוד למחשב, הרב אינו רק מקור מידע, אלא דמות רוחנית מכוונת שיש לה תפקיד ייחודי בהדרכת השואל בדרך התורה. הצורך בשאלת רב אינו מתמצה בקבלת תשובה. יש משמעות רבה לקרבה אל רב שמכיר ויודע לכוון בדרך הנכונה, ולבחון את מגוון השיקולים לאור היכרות עם השואל. בנוסף לזה, יש לרב סיעתא דשמיא מיוחדת בפסיקת הלכה. הבינה המלאכותית יכולה לעיתים לעזור, אבל בשום אופן לא להוות תחליף.

7. צריך לשים לב שהשימוש בבינה מלאכותית לא יפגע בעולם המידות שלנו. גם בכך שאנו עלולים להתרגל לשקר (בעיה דומה יש בשימוש אנונימי ברשתות חברתיות), וגם בכך

שנתרגל לכך שאנחנו נותנים פקודות ומישהו מבצע. צריך לכתוב בשפה יפה גם בעת שימוש בצ'אט, כדי לטפח מידות טובות, שישפיעו אחר כך גם עלינו וגם על היחס שלנו לאנשים אחרים.

לסיכום: התפתחות הבינה המלאכותית הייתה מהפכה גדולה, ועודנה בתחילת הדרך. מדובר בקפיצה של ממש; אבל עלינו לא להיבהל מקפיצה זו. להיפך, אנחנו מאמינים שיש בכוח קפיצה זו להביא את העולם להיות טוב יותר. אולם, חייבים אנו להשתמש בכלי בצורה נכונה, על פי דרכה של תורה, ובכך לדאוג שהכלי לא יהיה הרסני אלא בונה.